

Նոյն Եւսեբիոսի ուրիշ մէկէ աւելի վկայութիւններովն ալ սակայն դժուար չէ հաստատել թէ իր Հայաստանը Մեծ Հայքն է միշտ, իրապէս և իրաւագէտ երկիրը Հայոց, զոր երկու անգամներով իր Ապացուցարիւն Աւետարանի գործին մէջ (Ա. դ. 54 և Գ. դ. 25) կը յիշատակէ Պարսից ու Պարսեաց հետ քով քովի: Ասկէ դատ իր Եկեղեցական Պատմութեան մէջ (Լ. ժէ), ուր Գաղերիոս կայսեր հրովարտակը կ'աւանդէ մեզի, Հայերը կը յիշուին Պարսից և Մարաց միջև:

Ուրեմն Եւսեբիոսի աչքի առջև ունեցած Հայերը բնիկ երկրին ժողովուրդն են, և ո՛չ թէ վաղուց հետէ օտարացած կամ յունացած աշխարհի մը Հայ բնակչութիւնը»:

(Շարունակելի)

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

ՉԱՏԿԻ ԱՌՔԻԻ

«ՓԱՌՌԵ ԵԱՐՈՒԹԵԱՆ ԳՈՒՆՆԵՐ»

Չատիկը Քրիստոնէութեան ամէնէն մեծ Տօնն է. վասն զի Յարութեան հուարորին Տօնն է այդ:

Սուրբն Պօղոս Փրկչին Յարութեան հուարորին վրայ հիմնեց իր բարոզութիւնը, և յայտարարեց թէ Քրիստոս մեռաւ մեր մեղքերուն համար, թաղուեցաւ, և երրորդ օրը յարութիւն առաւ: Ուրեմն թէ որ կը բարոզուի թէ Քրիստոս յարութիւն առաւ մեռելներէն, ա՛յ՛ մեզմէ ոմանք ի՛նչպէս կը համարակին ըսել թէ մեռելները յարութիւն չեն առներ, թէ որ մեռելները յարութիւն չեն առներ, ուրեմն Քրիստոս ալ յարութիւն չէ առեր. և եթէ Քրիստոս յարութիւն չէ առեր, փո՛ւ՛՛՛՛՛ է մեր բարոզութիւնը և փո՛ւ՛՛՛ է մեր հուարորն ալ (Կարգալ Ա. Կրկն. 3-12):

Այս յստակ տրամաբանութեան մէջ է Քրիստոնէութեան մեծ խորհուրդներէն մէկը, որ կը բարձրացնէ մարդկային հոգւոյն արժէքը:

Թէ մահը, սովորաբար բնականաւորն պէս, վերջնական երեւոյթ մը չէ որ անթափանցելի վարագոյր մը կը ձգէ յաւիտեանական իրողութիւններու վրայ, ստիպալ այլ ևս ստուգութիւն մըն է հոգեզնական գիտութեան համար:

Հոգեզնական աշխարհ մը կայ այս երեւելի և շօշափելի աշխարհէն ու աշխարհներէն առելի մեծ, աւելի վեր, առելի իրական և տիրական:

Այս երկրագունդը իր արողութեամբ, իր անթիւ դարերու պատմական գոյութեամբ, իր մարդկային զանգուածով, իր հրաշալիքներով, իր ներկայով ու իր ապագայով, շամանդաղ մըն է լոկ՛ համազօրը լեցնող ստեանելի և անտեսանելի աշխարհներուն քով:

Գիտութիւնը կը հաւաստէ մեզ թէ անչափելի մեծութիւններ կան տիեզերքի մէջ:

Մարդիկ ամէնէն ապուշ մեթոտ մը ստեղծներ են Աստուծոյ գաղափարը և գործներ մարդկային կերպերու և կաղապարներու մէջ թափելով: Անոր «մեծութիւնը» և գործները դուրս են սակայն մարդկային չափերէն ու հաշիւներէն:

Գեղեցիկ է այս աշխարհը, բայց մարդիկ չափէն աւելի բազմաթէք և գեղեցիկ կը տեսնեն զայն: Այն տեսանելի բաներուն, որոնց չափազանց կարեւորութիւն կ'ընծայենք մենք այս աշխարհի կեանքին մէջ, ատոնք ի՛նչ արժէք ալ ունենան, շատ պզտիկ, շատ սակաւազին բաներ են: Բուն գեղեցկութիւնը համազօրը լեցնող անչափելի ու անհաշուելի մեծութիւններուն մէջ է, որոնց արժանի չէ այս աշխարհը. — «զորս ոչ արժէ աշխարհս»:

Մարդիկ քանի՛ ընտելանան և քանի՛ հազարը ըլլան այդ մեծութիւններուն, այդ երկնաւոր մեծութիւններուն, ինքնին կը վերանան, կը համարանան այս պզտիկ բաներու աշխարհէն, և չեն ուզիր զբաղիլ միջակութիւններով և անոնցմէ ալ վար իրողութիւններով. անոնք վերի՛նը կը խորհին միշտ. և ս'ըջափ բարձրանան, այնչափ ճամբայ կը հորդն իտաղութեան Հրեշտակին՝ այս աշխարհի մէջ: Ուրովետեա աշխարհիս անիտաղութեան պատճառներն են պզտիկ բաներ, զծու՛՛՛՛՛ շահեր, ատուր հաշիւներ, Հոգեզնական բարձրութիւններու հասած մարդիկ չեն զբաղիր այդ պզտիկութիւններով:

Քրիստոնեայ մարդու կոչումն է հստակ այդ բարձրութեան: Պէտք է լաւ գիտնալ ստիպալ:

Անոր մեծվայելութեամբ լեցուած է տիեզերքը: Թէ հոգի է Աստուած և պէտք է հոգեւոյ և շքեարտութեամբ երկրպագել Անոր, — աւետարանական այս պարզաւի սահմանն է որ կրնայ մարդկային միտքը զո՛ւնջնել, և ուժաւորել մեր հուատարը անտեսանելի իրողութիւններու շքեարտութեան մասին, որոնց ամէնէն սրանչելին սա է որ մահը կ'սպաննէ մարմինը — սովորներու, ջիւղերու, մկաններու այս զարմանալի յօրինուածքը — բայց չի կրնար նոյն իսկ սանանել հոգւոյն:

Ձատիկը, Գրիստանէական աշխարհի այս մեծագոյն սօճը կուգայ անմահութեան այդ երգը հնչեցընելու եկեղեցիներու եւ եկեղեցին յորինող հոգիներու մէջ:

Այդ է պատճառը որ Փրկչին մտքը յաղթութիւն մը եղաւ մահուան վրայ. եւ Անոր յարութիւնը նոր կեանք մը պարզեցց մարտը եւ պարզ հաւատքի մարդկութեան:

«Փա՛ռք Գարուբեան ԲՈ, Տէր»:

Ի՞նչ արժէք պիտի ունենային մարդոց աշխատանքը, անոնց մշակութիւնները այս երկրագնդին հոգեքը արգատաւորելու համար ներսէն եւ դուրսէն. եւ ի՞նչ արժէք պիտի ներկայացնէր անոնց մշակոյթը մտաւորական դաշտի անվսխման տարածութիւններուն մէջ, եթէ մարդոց հոգւոյն այս բոլոր արժէքները պիտի ծառայէին միայն մահուան յազուրդ տալու:

Պէտք է խոստովանիլ որ մեր կարողութիւնները շատ չափաւոր են այս խորհրդաւոր խնդիրը լուծելու համար: Բայց այս չափաւորութիւնը պատճառ մը չէ որ մարդիկ բնականին անտեսանելի իրողութիւններու աշխարհին խորհրդաւոր շատիղներուն վերայ: Այս նիւթը մասնաւորապէս մշակող գիտունի մը փորձառութիւններէն պատկեր մը դրուած է Արտեհի այս թիւին ուրիշ սիւնակներուն մէջ, ողջմտութեան հարկ մըն է ունիլ դնել այս գիտունին ըսածներուն:

Իսկ հոս բաւական կը համարինք կոչ ընել Հայ ժողովուրդին, որ ամուր պահէ իր լոյս հաւատքը, հոգիի անմահութեան մասին, եւ սիրէ այս կեանքը՝ մշակելու համար մարտը եւ զուարթ հոգի մը: Վասն զի՝ տխուր, վճատ, սկար, ճիւտեղ հոգի մը փորձանք է մարդուն: Հոգեկան կեանքը փաստաւորող հազար տեսիլ մոլորութիւններ կան, որոնց զերի Եղգոյնը բան չեն կրնար հասկնալ թէ ի՞նչ է հոգին, ի՞նչ է անմահութիւնը, ի՞նչ է յարութիւնը:

Հայ ժողովուրդին բարոյական եւ անտեսական չափանիշները շատ վնասուեցան 1915էն ի վեր:

Եթէ Գարուբեանը իր կրօնական ներշնչումներուն հետ, ամէն տարի կը բերէ մեզի Յոյսի, Վերանորոգութեան, բենք նաեւ Վերաշինութեան խորհուրդը, մեր կրօն կորուստներէն ու տեսած կործանումներէն ետքը, այս Ձատիկները խիստպէս պէտք է ըլլան հայութեան համար հոգը սպրդակ մը, վերաշինելու իր կեանք իր պատմական գոյութեան ամուր սկզբունքներուն, այսինքն իր կրօնական ճշմարտութիւններուն եւ տոհմային սրբութիւններուն վրայ:

Երբ այսպիսի գիտակցութիւն մը կը միանայ մեր հաւատքին, այն աստե՛ն միայն կարելի է մտածել մեր Փրկչին Աւուր Գարուբեան խորհուրդին վրայ, եւ զուարթօրէն շեշտել փառաբանութեան հին երգը.

«Փա՛ռք Գարուբեան ԲՈ, Տէր»:

Փա՛ռք Գարուբեան ԲՈ, ո՛վ Տէր, որ ստութիւններու մէջ թաղուած այս աշխարհին ըսիր թէ **Նս կմ Ճանապարհ եւ Ճշմարտութիւն** (Յովհ. ժդ. Գ):

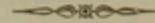
Փա՛ռք Գարուբեան ԲՈ, ո՛վ Տէր, որ ւաւտեցիր

այս մեծած աշխարհին թէ **Նս խկ կմ Գարուբեան եւ Կեանք** (Յովհ. ժՊ. 25):

«Ճանչնալ զայն եւ անոր Գարուբեան զորութիւնը, եւ անոր չարարանքներուն հաղորդ ըլլալ, եւ կերպարանակից ըլլալ անոր մահուան» (Փիլյո. Գ. 16).—Փրկչին հետ այս ծանօթութիւնը, այս հաղորդակցութիւնը եւ այս նմանակցութիւնն է որ պիտի զուարթացնէ եւ պիտի խանդավառէ հոգիները՝ երգելու համար—

«Փա՛ռք Գարուբեան ԲՈ, Տէր»:

Բ. Ե.

ԿԵՆԴԱՆԻ ՔԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. ԿԻՐ. ԿԵՆՍ՝ ՊՍ. 403)

(Բ. Կորնթ. 2. 1—18)

Աւետարանչական ձիրքը անպէտ պերճանք, Առաքեալին բառերով՝ « բնդունայն շնորհք » կը զաննայ հեղհեղէտ կրօնի պաշտօնէին մէջ, երբ չի կրնար այնպէ՛ս մը լարել անոր մէջ հոգիին զսպանակը, որ հնար ըլլայ ի գէպ ժամանակի հնչեցնել յատանգին անազանգը եւ մասնանշել յերկու թեան ստիպողականութիւնը:

Պէտք չէ թողուլ որ բարձրագոյն նպատակներու համար միայն մարդուն տրուած այդ առաւելութիւնը մինչեւ հոգ իջնէ. այսինքն պէտք չէ հանդուրժել որ խօսքը սոսկ մեծած զեղեցկութիւն մը մնայ հոգեւոր մշակոյթի ստպարէզին մէջ: Աստուծոյ հետ գործակցութեան իրենց ուխտը կատարած կ'ըլլան անոնք միայն, որ կրնան իրենց կոչումին սրբութիւնը զերծ պահել այդ կարգի անպտուղ պաշտօնավարութեան մը առաւելն:

Որպէ՛տքի սակայն հնար ըլլայ ընել այդ բանը, պէտք է որ մարդ կարենայ խօսիլ իր համոզումներուն անկեղծութեամբը, եւ ասիլ աւելի՛ իր աննշական Երկնակին ազդեցութեամբը, այսինքն իր կեանքը նոյն իսկ ընելով իր քարոզութեան բեմը:

Ճշմարտութեան պաշտօնեան իր հակառակորդներն անգամ յարգանքի կը հարկապէ՛տ անվրէպ, երբ անոնք իր վրայ կը տեսնեն անայլաչլ նկարագրի՝ անբիժ վարք՝ տիրական հասկացութիւն իր Հաստատուած սկզբունքներուն, եւ երկայնամիտ հեղու թիւն իր պաշտօնին ամէնէն տաժանելի պայմաններուն մէջ. երբ կը հասկընան վերջապէս թէ աստուածային, այսինքն անկեղծօրէն նշմարտախօս ոգի մըն է որ զօրացուցած է զինքը յարձակողական եւ պաշտպանողական (բնդ աշխէ՛ս եւ բնդ անեկէ՛ս) այնպիսի զէնքերով: որոնք արդարութեան հոգեւոր զէնքերն են միայն, աննման՝ նիւթական զէնքերուն, որոնք յաճախ անիրաւ գտաւորւն եւ կը ծառայեն...: